Tạp chí Kinh tế và Dự báo
Economy & Forecast Review Online
VIỆN CHIẾN LƯỢC PHÁT TRIỂN - BỘ KẾ HOẠCH VÀ ĐẦU TƯ

e-ISSN: 2734-9365

Suy nghĩ về việc truyền thông khoa học tới chính phủ và công chúng

09:59 | 05/06/2024

EFR Đã đến lúc các nhà khoa học phải trở nên sáng tạo và chủ động hơn trong việc truyền đạt khoa học bằng ngôn ngữ của mình và qua các kênh truyền thông đại chúng.

Trong một phòng hội thảo lớn, tôi cùng 29 học viên tiến sĩ đến từ các bang khác nhau trên khắp nước Mỹ đang sắp sửa trình bày về nghiên cứu của mình. Từng người từng người một đứng lên tóm tắt nghiên cứu mà bản thân đang làm, những kỳ vọng về đóng góp, và tầm ảnh hưởng của nghiên cứu tới xã hội, tới đời sống người dân, và bền vững sinh thái. Sau khi người cuối cùng trong số chúng tôi hoàn thành bài nói của mình và khi tất cả mọi người đang mong chờ tiếng vỗ tay. Bất chợt, một cánh tay giơ cao.

Một người phụ nữ từ phía khán giả, tên A, đứng dậy và tiến về phía chúng tôi. Cô lên tiếng: "Trong số các bạn, bao nhiêu người nghĩ rằng, sau khi nghe các bạn trình bày, những người ngồi ở đây có thể hiểu được nghiên cứu của các bạn, xin vui lòng giơ tay". Không một cánh tay giơ lên. "Trong số các bạn, bao nhiêu người cho rằng nghiên cứu của mình thật sự quan trọng, và đáng được mọi người lắng nghe và hiểu rõ, xin vui lòng giơ tay". Tất cả cánh tay đồng loạt giơ cao. Sau cái nhìn bao quát và thu hút sự chú ý của cả khán phòng, cô nói: "Vậy từ bây giờ, tôi xin đưa ra thử thách tới từng người một trong số các bạn, những người làm nghiên cứu khoa học. Các bạn hãy tìm ra giải pháp cho chính bản thân mình để cải thiện khả năng giao tiếp khi chia sẻ kiến thức khoa học tới mọi người xung quanh".

Đúng như những gì cô A nói. Mặc dù mới bắt đầu trên con đường khoa học, nhưng tôi hiểu rằng, những người làm khoa học dành phần lớn thời gian trong cuộc sống của họ để học tập, nghiên cứu, để hy vọng rằng những nghiên cứu của bản thân mình có thể góp phần trong sự phát triển của xã hội, đất nước, và nền khoa học nói chung. Vì một tương lai tốt đẹp hơn. Và cũng chính bởi vì những kỳ vọng đó, những người làm khoa học hầu hết đều mong nghiên cứu của họ sẽ được công chúng đón nhận và thấu hiểu. Vậy thì điều gì khiến việc truyền đạt khoa học đến công chúng lại trở nên khó khăn đến vậy?

Quan sát từ những cách công bố và truyền thông mà các nhà nghiên cứu đã và đang sử dụng để chia sẻ nghiên cứu của mình, tôi cho rằng, lý do chính xuất phát đến từ việc, hầu hết những công bố đó thường hướng tới những người trong ngành, hay trong giới khoa học nói chung và hiếm khi hướng tới đại chúng. Cụ thể như: những công bố khoa học thường được đăng lên các tạp chí học thuật trong nước và quốc tế, thư viện đại học, báo cáo khoa học, hay dự án khoa học, khiến công chúng khó tiếp cận (ví dụ: thường phải trả phí để tải tài liệu). Thứ hai, phong cách viết thường mang tính học thuật khách quan và dùng nhiều biệt ngữ chỉ người trong ngành mới rõ, khiến việc hiểu trở nên khó khăn với người ngoài ngành. Thứ ba và phổ biến hơn cả là hiện nay, công bố nghiên cứu khoa học thường sử dụng tiếng Anh. Điều này tạo ra rào cản tiếp cận kết quả nghiên cứu đối với những người ít hoặc không sử dụng ngôn ngữ này [1]. Chính bởi vậy, tôi nghĩ rằng, khoảng cách giữa những nhà làm khoa học và công chúng trong tương lai sẽ ngày càng trở nên xa hơn.

Vậy thì, câu hỏi đặt ra là, những nhà làm khoa học nên làm gì để khiến việc truyền tải khoa học đến những nhà làm chính sách, thi hành chính sách, và công chúng trong nước trở nên dễ dàng hơn và được lợi từ những nghiên cứu của họ? Hiện nay, chúng ta đang sống trong một thế giới mà hầu hết mọi thứ đều được số hóa và kết nối toàn cầu. Tôi nghĩ, đã đến lúc các nhà khoa học phải trở nên sáng tạo và chủ động hơn trong việc truyền đạt khoa học bằng ngôn ngữ của mình và qua các kênh truyền thông đại chúng [2].

Gần đây, trên Tạp chí Proceedings of the Royal Society B, một nhóm 36 các nhà khoa học đến từ các nước khác nhau trên thế giới đã kêu gọi thay đổi chính sách ngôn ngữ trong xuất bản học thuật, nhằm giải quyết vấn đề rào cản ngôn ngữ trong tiếp cận khoa học [3]. Nhóm tác giả trên đã tiến hành khảo sát trên 736 tạp chí, đồng thời thu thập và phân tích phản hồi từ 262 tổng biên tập đến từ các tập san đó để phân tích, đánh giá chính sách hòa nhập ngôn ngữ của họ. Sau khi xác định các yếu tố ảnh hưởng, các tác giả đã đề xuất những giải pháp khắc phục và cải thiện tình trạng rào cản này.

Một cách phổ biến để nhà nghiên cứu dùng để chia sẻ nghiên cứu (Nguồn: Matthew Osborn; Unsplash)

Theo như kết quả phân tích, đến năm 2021, chưa đến 7% trong số 736 tạp chí (tức 51 tạp chí) cho phép các tác giả được nộp bài báo khoa học bằng các ngôn ngữ khác ngoài tiếng Anh. Tuy nhiên, những ngôn ngữ cho phép vẫn còn khá hạn chế, chủ yếu là tiếng Tây Ban Nha và tiếng Pháp [3]. Hơn nữa, chỉ 11% trong số các tạp chí (tức 81 tạp chí) hỗ trợ công cụ dịch thuật cho độc giả, có thể dịch từ tiếng Anh sang các ngôn ngữ khác khi đọc trực tiếp trên website [3]. Đối với các tác giả không phải đến từ nước nói tiếng Anh, 58% số tạp chí cung cấp đường dẫn tới các dịch vụ bên ngoài giúp biên tập tiếng Anh cho các tác giả trước khi nộp bài. Tuy nhiên, hầu hết những dịch vụ đó thường có chi phí cao, lên tới một nửa thu nhập bình quân của một nghiên cứu sinh tiến sĩ [4]. Tình trạng này gây cản trở tới khả năng tiếp cận, tham gia của các nhà làm khoa học đến từ các quốc gia không nói tiếng Anh, có thu nhập thấp, vô hình chung hạn chế sự đa dạng về quan điểm trong khoa học và làm chậm tốc độ đổi mới trong khoa học nói chung.

Về giải pháp, nhóm tác giả trên đã đề xuất một chuỗi các hành động, bao gồm sửa đổi nguyên tắc công bố khoa học đối với tác giả nộp bài, cung cấp dịch vụ chỉnh sửa tiếng Anh có chi phí phù hợp, khuyến nghị sử dụng các công cụ AI hỗ trợ tiếng Anh khi sửa bài và thực hiện các chính sách tránh phân biệt đối xử như bình duyệt kín hai chiều [3]. Những giải pháp này hướng tới việc thúc đẩy một môi trường công bố học thuật thân thiện và thuận lợi hơn cho các nhà khoa học đến từ các quốc gia không hoặc ít sử dụng tiếng Anh.

Về kênh truyền thông, các nhà nghiên cứu khoa học có thể tiếp cận công chúng thông qua các nền tảng như mạng xã hội, blog, hay báo chí. Trong một nghiên cứu khác được thực hiện bởi Rainnie và các cộng sự [5], gần nửa số nhà khoa học của AAAS (American Association for the Advancement of Science-Hiệp hội vì sự tiến bộ khoa học của Hoa Kỳ) cho biết họ đang dùng mạng xã hội để truyền thông những nghiên cứu của mình. Tuy nhiên, mạng xã hội được biết tới là có nhiều rủi ro, nhất là khiến thông tin trở nên sai lệch, vì vậy không được coi là nguồn thông tin đáng tin cậy đối với công chúng [6]. Vì tình trạng trên, nhiều ý kiến cho rằng, hiện nay khoảng cách giữa giới khoa học và công chúng vẫn còn khá lớn [6,7].

Để thu ngắn khoảng cách này, Shugart và Racaniello [8] đã đề xuất rằng, các nhà khoa học và học giả nên tham gia các chương trình đào tạo, hoặc tìm kiếm sự giúp đỡ từ các tổ chức hỗ trợ tiếp cận công chúng. Từ quan điểm trên và dựa trên tình hình chung tại Việt Nam hiện nay, tôi đề xuất thêm rằng, các nhà nghiên cứu nên chủ động hơn trong việc cộng tác và đóng góp vào các kênh thông tin của chính phủ hay tạp chí trong nước thông qua đài truyền hình, đài phát thanh, báo mạng, và báo in. Điều này sẽ giúp tăng được hiệu quả đối với việc truyền đạt thông tin cho những nhà làm khoa học.

Trước khi rời hội thảo, tôi đã gặp cô A và chia sẻ ý định hợp tác viết bài cho một số website ở Việt Nam bằng tiếng Việt. Cô A rất đồng tình và gợi ý thêm rằng, tôi có thể bắt đầu bằng việc viết thư đến các tổng biên tập của các tạp chí mà tôi nhắm đến, kể cho họ nghe về chuyên môn của tôi cũng như lĩnh vực mà tôi quan tâm. Sau đó, tôi có thể bày tỏ nguyện vọng của bản thân để đóng góp cho các tạp chí và website đó. Thử thách của cô A đã truyền cảm hứng cho tôi và giờ đây, tôi muốn

lan truyền cảm hứng đó đến những người quan tâm, những ai làm nghiên cứu, và những ai đọc bài viết này. Hãy cùng truyền tải kiến thức khoa học, chuyên môn của bản thân bằng cả tiếng Việt hay tiếng bản địa – để phục vụ đất nước và trở thành một phần trong cộng đồng nơi ta sinh sống./.

** Nội dung bài viết dựa trên trải nghiệm của tác giả khi tham gia khóa học hội thảo SEEDS GIS, được tổ chức bởi Ecological Society of America (Hiệp hội Sinh thái Hoa Kỳ) từ ngày 20-25/5/2024. Nhân vật trong bài viết được cố ý giấu tên. Mọi ý kiến đóng góp và cộng tác xin liên lạc tới địa chỉ email: ttran1@mtu.edu.*

Tài liệu tham khảo

[1] Gordin MD. (2017). Introduction: Hegemonic Languages and Science. Isis, 108(3), 606–611. https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/694164

[2] Vuong QH. (2023). ***Mindsponge Theory***. Walter de Gruyter GmbH. https://www.amazon.com/dp/B0C3WHZ2B3

[3] Arenas-Castro H., et al. (2024). Academic publishing requires linguistically inclusive policies. *Proceedings of the Royal Society B*, 291(2018), 20232840. https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rspb.2023.2840

[4] Ramirez-Castaneda V. (2020). Disadvantages in preparing and publishing scientific papers caused by the dominance of the English language in science: The case of Colombian researchers in biological sciences. ***PLoS ONE***, 15(9), e0238372. https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0238372

[5] Rainie L, et al. (2015, Feb. 15). How scientists engage. https://www.pewresearch.org/science/2015/02/15/how-scientists-engage/

[6] Hunter P. (2016). The communications gap between scientists and public. ***EMBO Reports***, 17(11), 1513–1515. https://www.embopress.org/doi/full/10.15252/embr.201643379

[7] Peters HP. (2013). Gap between science and media revisited: Scientists as public communicators. ***PNAS***, 110, 14102-14109. https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.1212745110

[8] Shugart EC, Racaniello VR. (2015). Scientists: Engage the public! ***mBio***, 6(6), e01989-15. https://journals.asm.org/doi/10.1128/mbio.01989-15

[9] ESA. (n.d.). SEEDS GIS. https://www.esa.org/seeds/meetings/gis-graduate-workshop/

Trần Thị Mai Anh - Đại học Công Nghệ Michigan

URL: https://kinhtevadubao.vn/suy-nghi-ve-viec-truyen-thong-khoa-hoc-toi-chinh-phu-va-cong-chung-28902.html